

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЯЛОВИЧИНИ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Кутас О.О.

Національний університет харчових технологій

Проблеми збільшення обсягів і підвищення стабільності та ефективності виробництва продукції тваринництва є загальнодержавними. Однак вони мають і чітко виражений регіональний аспект, який зумовлюється як правами, що розширюються, так і зростаючою відповідальністю територіально-адміністративних одиниць за створення умов, що сприятимуть задоволенню споживчого попиту населення у продуктах харчування за доступними цінами.

Основною територіально-адміністративною одиницею, в межах якої здійснюється регулювання економічних процесів, є область. В ній формується своєрідна обстановка, що відбиває як природні, так і економічні особливості регіону, всебічне врахування яких належить до завдань першочергової важливості.

В аграрному аспекті основна функція влади обласного рівня – формування продовольчої безпеки та впровадження дійових заходів щодо забезпечення стабільного функціонування ринку продовольства. На фоні зменшення обсягів споживання основних видів продуктів харчування в Україні відбувається процес збільшення диференціації по регіонах, внаслідок чого в ряді з них споживання продуктів харчування на душу населення зменшується катастрофічними темпами. Дуже гостро також стоїть проблема міжрегіональних переміщень продовольства і сировини, насамперед продукції тваринництва.

Чинники специфічності, наявність депресивних регіонів та порушення інтеграційних зв'язків зумовлюють важливість регіонального підходу до вирішення проблем сільськогосподарського виробництва через аграрну політику, яка має бути спрямована на відродження українського села.

Важливу роль у створенні передумов забезпечення успіху в розвитку галузі тваринництва відіграє ефективне функціонування ринку м'яса, основною ланкою якого є вирощування та відгодівля худоби і птиці. Необхідна умова досягнення соціально-економічного прориву по життєво важливих продуктах – створення базової моделі та „правил гри” учасників ринку. При цьому держава повинна проявити всю повноту своєї влади. В сучасних економічних умовах, коли адміністративні методи управління (державні закупівлі, контроль за поголів'ям, розподіл кормів тощо) значно втратили свою дієвість, тваринництво відчуває негативні наслідки перехідного періоду.

Прийняттям стимулюючих законів і підзаконних актів держава намагається стабілізувати ситуацію в галузі, хоча цих заходів ще не достатньо для вирішення всіх проблем тваринництва, основною з яких є тенденції стрімкого зменшення поголів'я худоби та зниження її продуктивності. Так, протягом останніх років у Київській області відбулося суттєве скорочення поголів'я великої рогатої худоби. У 2000 р. порівняно з 1990-м воно зменшилося у 3 рази, в тому числі корів – у 1,9 раза. Співвідношення поголів'я корів до ВРХ на вирощуванні та відгодівлі змінилося від 1:1,76 до 1:0,78, що свідчить про більшу ринкову привабливість молока як об'єкта виробництва і продажу, ніж яловичини. В сільськогосподарських підприємствах зменшення поголів'я ВРХ протягом 1991-2000 років набуло катастрофічних темпів (6,5% на рік), тоді як в особистих підсобних господарствах населення відбулося його збільшення на 19,8%, або на 18,5 тис. голів.

Крім скорочення поголів'я великої рогатої худоби в Київській області протягом 1991-2000 років, в сільськогосподарських підприємствах відбулося значне зниження і продуктивності тварин: середньодобового приросту живої маси – з 485 до 299 г (на 38%), виходу телят на 100 корів – з 86 до 63 голів (на 27%). Середня жива вага однієї

голови ВРХ, проданої сільгосп підприємствами підприємствам та організаціям м'ясної промисловості скоротилася за вказаний період з 408 до 360 кг, досягнувши у 1997 р. мінімального значення – 305 кг. Господарства ж населення у 2000 р. здавали підприємствам м'ясної промисловості худобу середньою вагою 385 кг, яка на 6,6% більша, ніж у 1990 р., причому максимального значення вона досягла у 1995 р. – 419 кг.

Наведені дані свідчать, що, крім втрати генетичного потенціалу худоби, господарства області позбавлені можливості сталого зростання поголів'я ВРХ та його продуктивності (навіть при дуже сприятливих ринкових умовах). Це пов'язано з фактичною відсутністю молодняка, що має надходити на вирощування, відгодівлю і ремонт стада, та низьким потенціалом його продуктивності.

В особистих підсобних господарствах населення останнім часом відбулося насичення поголів'ям ВРХ і вони певною мірою вичерпали ресурс його збільшення. Отже, подальше його збільшення переважно можливе завдяки аграрним підприємствам різних організаційно-правових форм господарювання.

У більшості господарств області рівень технології відгодівлі ВРХ досить низький. В основному дотримуються екстенсивних методів вирощування молодняка. Методи інтенсивної відгодівлі по суті використовуються в поодиноких випадках. Тому виробнича собівартість м'яса залишається високою, а м'ясний потенціал худоби повністю не використовується.

За 10 років внаслідок зменшення поголів'я великої рогатої худоби і зниження його продуктивності обсяг виробництва яловичини та телятини в живій вазі у сільськогосподарських підприємствах скоротився у 5,7 раза (на 157,5 тис. тонн), а в особистих підсобних господарствах населення – зріс у 2,1 раза (на 17,3 тис. тонн). Якщо у 1990 році в господарствах суспільного сектора вироблялося 92,4% всього м'яса ВРХ, то у 2000 році – вже 50,4%, а в особистих підсобних та селянських (фермерських) господарствах – 49,6%.

На зниження виробництва яловичини в Київській області суттєво вплинуло значне скорочення масштабів та інтенсивності відгодівлі у спеціалізованих господарствах, більшість з яких припинила свою діяльність, хоча до 1990 року вони відігравали важливу роль у підготовці та реалізації відгодівельного молодняка з високими м'ясними кондиціями.

Зниження ефективності роботи великих промислових комплексів з виробництва яловичини в Київській області у 1991-2000 роках не було випадковим. Це стало закономірним результатом високої ресурсовитратності старих технологій виробництва м'яса ВРХ та процесів заготівлі, зберігання та підготовки кормів до згодовування, ведення гнойового господарства тощо. До цього можна додати ряд зовнішніх об'єктивних (загальна криза економіки України, експансія м'ясних продуктів іноземного походження, зменшення виробництва молодняка в господарствах-репродукторах, зниження платоспроможності споживачів тощо) та суб'єктивних, в основному соціальних (неспроможність сприйняття ринкових умов керівниками господарств, низька матеріальна зацікавленість працівників та як наслідок низький рівень технологічної дисципліни, наявність суперечності між бажанням отримати прибуток і збереженням робочих місць і т.п.) чинників.

Однією з найактуальніших технологічних проблем галузі є створення міцної кормової бази й економічне обґрунтування виробництва та використання кормів як основного агроресурсу при виробництві тваринницької продукції. Їхня вартість – основна складова собівартості приросту живої маси ВРХ.

Середня витрата кормів на виробництво 1 ц приросту ВРХ в сільськогосподарських підприємствах Київської області у 1990 р. склала 12,83, у 2000 р. – 15,97 ц корм. од. У господарствах населення цей показник склав відповідно 6,23 та 4,16 ц корм. од., тобто на відміну від витрат у попередньому виді господарств

скоротився майже на 2 ц корм.од.

Головним напрямом у раціональному використанні кормів слід вважати повноцінну годівлю тварин. Економія кормів, коли тварини отримують лише підтримуючий корм, не забезпечує одержання запланованої продуктивності, підвищує витрати кормів на одиницю продукції. Протягом осінньо-зимового періоду молодняк у багатьох господарствах знаходиться на так званій „перетримці”, коли основна увага приділяється його збереженню, а навесні він часто має таку ж вагу, яка була при постановці на зимівлю, або навіть втрачає. У ряді господарств цей період перетворюється у своєрідний „холостий пробіг”, пов’язаний з величезними непродуктивними затратами праці, кормів та інших засобів. Водночас зменшення витрат корму на одиницю приросту не повинне стати самоціллю, а має відбивати економічну доцільність. Тому важливо вибирати економічно вигідні раціони з урахуванням вартості всіх компонентів, що входять до них.

Ринкові перетворення негативно позначилися і на процесі реалізації м’яса. Нині централізована схема збуту та поставок м’яса відсутня. Заготівля та збут відбуваються хаотично і найчастіше завдяки особистим контактам підприємців. Якщо в найближчий час ринок м’яса не стане більш прогнозованим, навіть за сприятливих кон’юнктурних умов товаровиробники можуть штучно стримувати зростання поголів’я, щоб не підвищувати пропозицію та не знижувати закупівельні ціни на худобу.

На думку багатьох вчених, що досліджують питання розвитку м’ясного підкомплексу, державне регулювання виробництва і збуту м’яса та м’ясопродуктів повинне ґрунтуватися на державних цільових програмах, які розроблятимуться на різних територіальних рівнях (обласних, районних). Мета державного регулювання – максимальне стимулювання виробничої та підприємницької діяльності товаровиробників, створення економічних передумов для розвитку галузі в необхідних обсягах і пропорціях, недопущення монополізму. Одним з чинників стабілізації галузі скотарства є введення на державному рівні обмеження на реалізацію худоби на м’ясо за приростом її живої маси та диференціація цін на яловичину різної якості.

Ідеальною структурою для нормальної роботи в сучасних умовах є створення замкнутого циклу виробництва, який, крім власного м’ясокомбінату, повинен мати свою відгодівельну базу для худоби, комбикормовий завод та декілька гектарів землі. Тільки така структура здатна вижити сьогодні та поставляти на ринок якісну і відносно недорогу продукцію, яку зможуть купувати широкі верстви населення.

Аналіз сучасного стану скотарства в Київській області свідчить, що для виходу з кризової ситуації необхідно і потрібно на регіональному рівні стимулювати: впровадження у скотарстві технологій виробництва конкурентоспроможної продукції; забезпечення тварин необхідними кормами на основі сучасних технологій у кормовиробництві з урахуванням регіональних особливостей; розвиток комбикормової промисловості; використання енерго- та ресурсозберігаючих кормів; вдосконалення та використання високопродуктивних генотипів і порід худоби; проведення селекційно-племінної роботи системного характеру на тваринницьких фермах агроформувань різних форм власності та в особистих підсобних господарствах населення; упорядкування малих заготівельних організацій, створення на базі переробних підприємств більших та визначення генеральних операторів із заготівлі м’ясної сировини; розширення ринку збуту місцевих товаровиробників, укладання угод на постачання м’ясної сировини великим переробним підприємствам; розроблення програми, яка б дозволяла збільшити обсяг державних закупівель м’ясної сировини; створення кооперативних об’єднань всіх зацікавлених фізичних та юридичних осіб по заготівлі м’яса у населення, переробці та реалізації продукції, які могли б виконувати і функції з реалізації програм розвитку скотарства, а саме здійснювати ветеринарне, зоотехнічне, племінне, дорадче обслуговування виробників.